

Od osnutka Četvrte gardijske prošlo je 35 godina! Ovo je spomen na velike bitke i momke koji su spasili Dalmaciju

PIŠE DAMIR DUKIĆ
25. travnja 2026. - 18:42

Cetvrta Brigada arhivBozidar Vukicevic/

Bila je mrkla noć, nemir i napetost su se mogli rukom opipati. Splitom su kružile pojačane policijske patrole, ali i trojke KOS-a, vojno-obavještajne službe JNA, obučeni za specijalne zadatke. Iza kantuna zgrada i pritvorenih škura vrebali su i pogledi KOS-ovih špijuna. U Splitu se, kao i u cijeloj Hrvatskoj, osjećala psihoza nadolazećeg rata. Već se uokolo naveliko puškaralo, oplakivale su se prve žrtve velikosrpske agresije.

U takvom ozračju trebalo je na što neupadljiviji način okupiti ljude koji će odmah ustrojiti prvu pravu hrvatsku borbenu postrojbu na tlu Dalmacije. U sjeni Marjana, u čuvenu vilu "Dalmacija" pristizali su jedan po jedan osnivači Četvrte gardijske brigade. U tajnosti i konspiraciji.

Bilo je to 28. travnja 1991. na sastanku kojim je rukovodio general **Tomislav Biondić**. Svi okupljeni su se pojedinačno složili s planom o organizaciji i ustroju prve postrojbe ZNG-a na području Dalmacije, profesionalne brigade koja je bila označena kao 4. brigada ZNG-a sa sjedištem u Splitu. Za zapovjednika 4. brigade imenovan je **Ivo Jelić** iz Splita, a osim njega, skupu su nazočili svi sekretari za obranu s područja Dalmacije, njih trinaest.

I tako je te noći rođena postrojba koja je postala dika cijele Dalmacije i u kojoj su se borili mladići od Zadra do Dubrovnika, oni iz Hercegovine i iz bosanskih mjesta, a sve ih je okupilo hrabro srce i želja za obranom domovine.

KRUŠEVO

Već 31. srpnja 1991. godine brigada dobiva svoju prvu borbenu zadaću pa jedan njen dio kreće u Kruševo. Dan poslije slijedi prvi oružani sukob. Tu u Kruševu zadan je prvi udarac neprijatelju. Ali, tu brigada na brdu Kosmač ima i prvog poginulog, **Nikolu Džaltu**.

Kako se odvijala ta bitka svjedočio je njegov suborac **Ante Čokolić**:

"Plan je bio da zaobiđemo Kosmač i četnicima pridemo s leđa, a za to vrijeme su ih na sebe 'vukla' dvojica gardista snajperskom paljbom na njihove položaje. Nakon skoro pet sati opreznog prikradanja zaobišli smo četnike i prišli iza leđa vrhu na kojem su bili, na nekih stotinjak metara. Bilo je oko pet popodne, velika ljetna vrućina. Između vrha i nas bila je čistina, raširili smo se, rasporedili i u jednom trenutku krenuli u juriš. Četnici su uzvratili paljbom, mi smo pucali po njima u trku i potisnuli ih, počeli su bježati, brzo smo zauzeli vrh, nitko od naših nije nastradao", pričao je Čokolić i došao do trenutka Džaltine pogibije: "Začulo se jaukanje i zapomaganje iz jedne škrape, dolje je na jedno metar i pol u škripu ležao je pogođeni četnik. Gledao sam kako Nikola prilazi, bio je dva koraka ispred mene, prilazio mu je spuštene puške, bez agresivne namjere, očito je da mu je namjeravao pomoći. Četnik je ležao na leđima, a na prsima je držao puškomitraljez PM-72. Kad se Nikola nagnuo nad škrapu, četnik mu je pucao u vrat, jednim metkom ga je pokosio. Nikola pada, a ja oprezno prilazim škripu i gledamo se oči u oči, pokušao je opet podignuti pušku, ali mu je klonula na prsi i izdahnuo je", opisao je Čokolić pogibiju suborca.

Split, 1995-Andrija Matijias Pauk predvodi postrojavanje IV. Brigade na Rivi.

Matko Biljak/

Dana 15. rujna 1991. Zrakoplovni vod 4. gardijske brigade sudjeluje u uspješnoj akciji osvajanja vojarni kod Ploča "Zelena tabla – Male Bare", kada je zarobljeno cjelokupno naoružanje Teritorijalne obrane Ploča, Vrgorca i Makarske te dosta protuoklopnih sredstava i ponešto topničkog oružja. To je oružje spasilo Dalmaciju.

Za to vrijeme dvije bojne djeluju na drniškoj i sinjskoj bojišnici zadržavajući srpske agresore od daljnjih prodora, a dio brigade angažiran je u bojnim djelovanjima na prostoru Zadra i Šibenika. Tamo su u izuzetno teškim borbama slomili srpski plan osvajanja tih gradova, prodora na more i komadanja Dalmacije.

DRAČEVAC

Možda je nastravičnije bilo na Dračevcu, a uništenje tenka T-55 bilo je presudno. Uništio ga je hrabri Kaštelanin, pripadnik 4. gardijske **Željko Vujić**. Prava istina je da je u tom trenutku Zadar obranilo samo osam gardista i pripadnika pričuvnog sastava MUP-a. Među njima su uz Vujića, bili **Andrija Bartulić** i **Vinko Žuljević Klica**. **Valentino Grdović** prisjeća se kako je mala grupa odvažnih obranila Zadar.

"Zbog žestokog granatiranja Dračevca obrana se morala povući. Bartulić je plakao kao malo dijete rekavši: 'Dečki mi nemamo što tražiti u Zadru, nego u more pa u Anconu, a onda će nas sve pobiti. Ja neću tako ostaviti svoje kosti da sutra pričaju kako sam pobjegao s položaja na Dračevcu!' Krenuo je sam natrag na položaj, a ja sam mu rekao da pričeka jer ja sam mještanin i poznajem teren. Uzeli smo svaki po tri bombe. Još me noću bude njegove riječi da mi protiv tenkova, bez ručnog raketnog bacača 'ose', nemamo što tražiti pa je dodao: 'Bacite dvije bombe, a zadnju sebi pod vrat!'."

Onda su ugledali dva tenka i 80-ak četnika koji su se popeli na bibinjsko brdo. Tenkovi su držali uperene cijevi svih oružja u skupinu branitelja, ali nisu otvarali vatru.

"Nosili smo tad one zelene uniforme, iste kao i JNA i najvjerojatnije nas nisu odmah prepoznali. Čak su nam vikali da krenemo s njima u napad pucajući u zrak, slaveći protjerivanje ustaša. Kad smo im umakli izvan dometa, ušli smo kroz garažna vrata kuće u izgradnji u kojoj je bio cijeli arsenal. Od bestrajnih topova do ručnih raketnih bacača. Željko Vujić je uzeo 'osu' i dva punjenja. S njim je bio zapovjednik **Jozo Šerić**...

Cetvrta Brigada arhiv

/Matko Biljak

U to se pojavio tenk T-55. Sreća naša što je njegov zapovjednik, umjesto PAM-a, u ruci držao videokameru. Vujić je lansirao prvu raketu koja je promašila. Nakon toga je zavladao čudna tišina u kojoj se čula samo buka tenkovskog motora. Ovog puta Vujić nije puno nišanio. Dignuo se na neke vreće i druga raketa je pogodila cilj. Nastala je strašna eksplozija, a mi smo se grlili i veselili kao mala djeca. Tad je naišao i drugi tenk koji je gurao pogođenog. Nastala je jeza od škripe metala, ali je Vujić napunio 'osu' i opalio. Raketa se odbila od kupole i udarila u susjednu kuću, na to su četnici odmah pustili dimnu zavjesu, a taj tenk se nije zaustavio do Babin duba.

'Sad je trenutak' – viknuo je Bartulić i krenuli smo u čišćenje. Kuću po kuću. Kad smo se približavali kućama, mogli smo čuti šuškanje posuđa jer su se četnici već 'bacili' u pljačku. Andrija Bartulić je dugim rafalom neutralizirao četnike", ispričao je Grdović koji je u tom čišćenju, baš kao i Bartulić, bio teško ranjen. Dok su ga ranjenog kampanjolom vozili natrag u bolnicu, kroz prozor je presretan vidio rijeke hrvatskih branitelja kako se vraćaju na prvu crtu i opet zauzimaju položaje.

GOLUBOV KAMEN

Zbog neposredne ugroženosti Dubrovnika tri samostalna voda 4. gardijske brigade sredinom listopada 1991. ulaze u grad pod okruženjem i stavljaju se u njegovu obranu na Srđu i Mokošici, gdje ostaju sve do sklapanja primirja. Za obranu juga brigada angažira svoje dvije bojne u prosincu 1991. godine i to na području Imotica – Topolo te u obrani Stona. Jedna bojna je držala pozicije od Posedarja prema Pagu.

Početkom lipnja 1992. godine zapovijedanje brigadom preuzima **Mirko Šundov**. Prethodno je brigada sudjelovala u svibnju u akcijama na Buni kod Mostara, a još prije u zaustavljanju srpskog prodora na crti Livno – Šuica – Kupres.

Cijelo to proljeće brigada sudjeluje u nizu bitaka kojima je cilj deblokada Dubrovnika. Riječ je o akcijama od Neuma preko Hutova i Ravnog prema jugu. Uslijedilo je nekoliko teških bitaka u kojima su uz veliko zalaganje i žrtve zauzeti dominantni objekti i otvoren je prostor za potpuno oslobađanje dubrovačkog zaleđa.

četvrta Brigada Gojko Susak i Damir Krsticevic

Matko Biljak/

Kruna deblokade bilo je oslobađanje Golubova kamena smještenog iznad Rijeke dubrovačke, surove kote koja je nadzirala cestovne prilaze Dubrovniku. Golubov kamen nisu uspjeli "odraditi" niti specijalci iz bojne "Zrinski" pa je to dopalo u zadatak 3. imotskoj bojni 4. gardijske brigadi. O tome je pričao **Ivica Kukavica**, sudionik akcije:

"Iza posljednjih kuća u Mokošici, oko dva sata ujutro 1. srpnja 1992. godine, kojom stazom krenulo je 36 vojnika pod zapovjedništvom **Zdenka Šanića**. Netko ih je mogao samo sa stijenama zaustaviti i gađati. U 4.10 podijelili su se u tri grupe i čekali nalet naših MiG-ova koji su doletjeli u 4.50 i označili početak akcije. Raketirali su njihove ključne pozicije i šokirali neprijatelja. To je bio taj signal, nakon kojeg je krenulo i topništvo", sjeća se Kukavica.

Pripadnici 4. gardijske brigade istodobno su krenuli u napad na više pravaca. Sa svih strana otvarana je vatra, što iz osobnog naoružanja, što iz bestrajnih topova, minobacača i maljutki. Teške borbe trajale su do kasnih poslijepodnevni sati na kamenu i po temperaturi od gotovo 40 stupnjeva. Premda je ranjeno osam gardista, među kojima i Šanić, nakratko su uspjeli ovladati Golubovim kamenom. Kad je pao mrak, neprijatelj je žestoko raspalio topništvom pa su branitelji bili prisiljeni na manji uzmak.

Nastavak napada uslijedio je već sutradan snagama ojačanim pripadnicima 1. i 2. satnije. U teškim borbama na Golubovu kamenu poginuli su **Vinko Žužul Pašić** i **Branko Kutleša**, a 4. brigada je zauzela cjelokupan plato i nastavila daljnje napredovanje. Osvajanje Golubova kamena jedan je od simbola deblokade Dubrovnik.

VLAŠTICA

Vlaštica je bila ključna vojna operacija na Južnom bojištu kojom je oslobođen dubrovački kraj. Zauzimanjem dominantne kote Vlaštica (915 m), agresor je odbačen, čime je prestalo topničko djelovanje na Dubrovnik i okolice te je osiguran hrvatski jug, a Trebinje je došlo u domet hrvatskog topništva.

Akcija je izvedena u teškim vremenskim uvjetima i unatoč snažnom otporu neprijatelja uspješno okončana za samo tri dana.

Nažalost, tu je život izgubio heroj Domovinskog rata **Mate Vučak Čigra**. Taj sudbonosni 22. listopada 1992. nikada neće zaboraviti **Dubravko Šumanović Dubo**, kojemu je Mate izdahnuo na rukama uz riječi: "Ja umirem, živila Hrvatska!".

Tog jutra padala je dosadna jesenja kiša. Čigra je vodio desetak svojih suboraca, probijajući se kroz grmlje po skliskom kamenjaru prema Vlašticu. Napravili su pauzu i promatrali teren tražeći najlakši pravac kojim bi mogli doći u podnožje brda.

"Odlučili smo kojim ćemo pravcem ići. Na njemu se nalazilo i područje na kojem je bila sama golet i koje nismo mogli izbjeći nikako. Ondje su nas otkrili i po nama otvorili vatru, kako pješačku i minobacačku, tako i tenkovsku. Plotuni su padali jedan za drugim na to malo područje od 200-300 metara. Ja sam se otišao sakriti ispod jedne stijene i pozvao sam Matu da mi se pridruži. U tom trenutku među nas pada granata.

Mene su geleri poškopili po licu i po ruci, a on je dobio po nogama. Pogodili su ga u lijevo bedro i s unutrašnje strane mu iskidali arteriju. Došao sam do njega i primijetio da su ga 3-4 velika gelera pogodila u predio glave. Skinio sam ga i probao zaviti s dva zavoja, ali nije mu bilo spasa. Minute su prolazile kao sati. Davao sam mu umjetno disanje. Činilo mi se kao da to traje sat vremena, a trajalo je 2-3 minute. Vidio sam da gubi boju u licu i umro mi je na rukama", prisjetio se teških trenutaka Dubo Šumanović.

Bozidar Vukicevic/

Dubo je, iako i sam ranjen, pohitao pomoći ostalim ranjenicima. Samo 20-ak metara dalje teško su stradali **Milan Klarić**, koji je pogođen u nogu te Matin veliki prijatelj **Mirko Čondić**, kojeg je geler pogodio u kralježnicu.

U ljeto 2024. u Cisti Velikoj otkriven je spomenik u koji su uklesane Matine posljednje riječi "Ja umirem, živila Hrvatska!".

‘MASLENICA’

Nakon preustroja brigade uslijedila je operacija "Maslenica", u siječnju 1993. godine. Iako su se osjećale posljedice teških bitaka na jugu, a ljudstvo je gotovo prepolovljeno, brigada je u akciju ušla visoko motivirana i unatoč umoru bojno spremna.

Tijekom borbi za Paljув 27. siječnja 1993. život je na oltar domovine položio heroj **Mario Glavota**, zapovjednik satnije u 3. imotskoj bojnoj. Mario je bio jedan od četvorice braće koja su se uključila u obranu Hrvatske. Njih trojica – Mario, **Zdravko** i **Petar** – bili su u 4. gardijskoj brigadi, dok je **Ivica Glavota** bio pripadnik Specijalne jedinice policije BATT PU Split.

Nakon što je Paljув oslobođen, uslijedile su teške borbe za to mjesto u zadarskom zaleđu. I baš pri zamjeni postrojbi srpske su snage krenule u žestok protunapad. Tog dana iz stroja su izbačena i dvojica zapovjednika bojni 4. gardijske brigade – **Andrija Matijaš Pauk** i **Miroslav Ušljebrka**, a Mario Glavota smrtno je stradao.

"Oni su stvarno bili 'al pari' nama. U Paljувu su nam uletjeli u selo, njihova jedna veća skupina. Tada smo se s njima ganjali tri dana po šikari. Temperatura je bila i minus 10 ujutro, grozno. Jednostavno se naoružanje, kad si ga uzeo u ruku, lijepilo za kožu od leda. I tu smo uspjeli odraditi stvar. Nakon smrti zapovjednika satnije, mi smo ih opkolili, tako da su navečer vezom tražili od svojih da im svjetlećim mecima pucaju gdje će se izvući, na koju stranu. Naši su prislušivači to čuli i javili su meni, pa smo mi javili svim našim položajima da kad počnu svjetleći meci s njihove strane, svi pucaju. Tako se cijelo bojište odjednom, cijeli krug, zatvorilo svjetlećim mecima. Nije im bilo jasno na koju će se stranu izvući. Onda su tražili od svojih putem veze da im ponovo nekim signalom daju znak kuda će se izvući. Međutim, nisu se izvukli, ujutro smo ih mi dočekali u zasjedi dolje kod Cvitića i obavili smo ono što smo trebali", rekao je svojedobno **Jozo Šerić**, zapovjednik 3. bojne 4. gardijske brigade.

U operaciji "Maslenica" teško je ranjen i Zdravko Glavota, dok je lakše ranjen bio Ivica Glavota, koji je sudjelovao u oslobađanju Velebita kao dio skupnih snaga specijalne policije.

‘ZIMA 94.’

U proljeće 1993. zapovijedanje brigadom preuzima **Damir Krstičević**. Početkom lipnja 1993. godine ponovno je na borbenim crtama, najprije u prostoru vodičkog zaleđa, a potom ponovo na prostorima oslobođenim u operaciji "Maslenica".

Usljedila je operacija "Zima" kojom su krajem 1994. i početkom 1995. u izuzetno surovim uvjetima osvajani vrhovi Dinare i tako je pripremljen strateški zahvat za oslobađanje cijele Hrvatske.

To je bila jedna od najtežih akcija u kojoj je **Andrija Matijaš Pauk** izvukao tenkove na 1780 metara, na vrh Dinare, na temperaturi od minus 20, uz 80 centimetara snijega. U takvim uvjetima hrvatski vojnici su napadali, a nisu znali što se pred njima nalazi: minska polja duboko u snijegu, silne utvrde, a onda su naletjeli na nešto što ni u snu nisu mogli predvidjeti... Naletjeli su na civile, Hrvate i nešto Bošnjaka iz Banje Luke koje su četnici dovukli kao živi štit. Među njima su bili uglavnom liječnici i profesori. Oni su im slabo odjeveni, na -20 kopali rovove i bili živi štit.

U unakrsnoj vatri je poginuo dio civila, to je bilo neizbježno jer su stavljani naprijed. Njih 48 pobjeglo je na hrvatsku stranu. U tom puškaranju i kaosu nije se znalo od čijeg su metka pali. Operaciju "Zima '94." iznijeli su pripadnici 4. gardijske brigade koji su se s postrojbama **Ratka Mladića** i **Šešeljevima** "Belim orlovima" doslovno borili prsa u prsa, pri čemu su, nažalost, imali velike gubitke.

U proljeće 1995. brigada sudjeluje u operacijama "Skok 1" i "Skok 2" kojima je srpska vojska potpuno poražena na Dinari i oslobođen je dodatni prostor.

‘OLUJA‘

Iduća velika operacija bila je "Ljeto 95". Postrojbe Četvrte krenule su prema Bosanskom Grahovu i već za jedan dan zajedno sa 7. gardijskom brigadom ovladale su tim prostorom.

Usljedila je "Oluja" i najdraži cilj, grad Knin. Dana 5. kolovoza 1995. godine Četvrta je skupa sa 7. brigadom ušla u Knin i nakon kraćeg zadržavanja nastavila progoniti neprijatelja prema granici Republike Hrvatske, u pravcu mjesta Srb. U iduća dva dana slijedile su akcije s ciljem osiguravanja granice Republike Hrvatske, nakon čega je postrojba zamijenjena.

U "Oluji" su također pripadnici Četvrte položili živote. O tome je govorio **Miro Moro**, i sam nekadašnji pripadnik Četvrte:

"**Ivan Svalina** poginuo je u bliskoj borbi u Golubiću kao pripadnik 2. bojne Četvrte brigade. Imao je samo 20 godina. Ubili su ga domaći četnici, koji se nisu povukli preko Strmice. Deset minuta prije njegove pogibije bili smo skupa. Spuštali smo se s brda Plješivica na kolodvor. On je sa svojom grupom išao put vojnog skladišta i crkve, a ja sa svojom grupom put vojarnje kapetana Dragana. Razišli smo se na putu. Tu su trojica naših poginula: **Miroslav Vođera**, **Stipan Dundović** i **Ivan Svalina**. Vođeru su našli odmah, a njih dvojicu, **Dundovića** i **Svalinu** smo moj kum **Nediljko Tolj** zvan **Penzija** i ja pronašli nakon dva dana u vinogradu u blizini kuće gdje su se skrivali četnici koji su ih i ubili. Cilo vrijeme misliš kako je živ, nadaš se da će se vratiti, a onda ga nađeš tamo", kazuje Moro.

Neprijatelj je uskoro u namjeri vraćanja izgubljenog krenuo u prutuudar na položaje 141. brigade Hrvatske vojske kod prijevoja Derala između Strmice i Bosanskog Grahova te ih zauzeo. Dio brigade je 15. kolovoza 1995. godine žurno upućen u ispomoć na to područje, gdje je presjekavši komunikaciju Drvar – Resanovci, doveo napadače u nepovoljan taktički položaj. Uz žestok otpor neprijatelja angažirane snage su već sljedećeg dana povratile izgubljene položaje i vratile se u Knin.

‘JUŽNI POTEZ‘

Početkom listopada 1995. godine brigada dobiva novu borbenu zadaću u operaciji nazvanoj "Južni potez". Cilj operacije je bio ovladavanje širim prostorom Mrkonjić Grada. Dana 9. listopada 1995. neprijatelj je u potpunosti razbijen i natjeran u bijeg. Taj dan bi zasigurno bio zapamćen kao sjajan prikaz snage i organiziranosti Hrvatske vojske da nije pomućen smrću legendarnog hrvatskog časnika i simbola ove brigade generala **Andrije Matijaša Pauka**.

Split, 1994-Davor Jovic pripadnik IV brigade koji je kasnije proglašen najvojnikom u Hrvatskoj

Matko Biljak/Matko Biljak
O njegovoj pogibiji svjedočio je umirovljeni satnik **Ivan Maršić**:

"Paukovu smrt nitko nije očekivao. Vidio sam ga pola sata prije nego što je poginuo, a i naknadno sam kao zamjenik zapovjednika došao na mjesto stradanja, iako je njegovo tijelo već bilo preneseno u jednu kuću i prekriveno bijelom plahtom. Jasno se sjećam svega što je prethodilo pogibiji. Stajali smo na jednoj uzvisini znajući da je neprijatelj u kotlini. Razmišljali smo o strategiji – ići u napad ili im

samo dati do znanja da smo tu. Odlučili smo se za ovu drugu opciju. Samo pola sata nakon tih dogovora, Pauk je otišao prema lijevoj strani. Došlo je do tenkovske borbe i u toj unakrsnoj paljbi izgubio je život", kazivao je Maršić.

Umirovljeni pukovnik **Nediljko Grubišić** o pogibiji: "Pauk je poginuo u akciji Južni potez i to rikošetom metka strojnice koji je ispucan s neprijateljskog, onespoblijenog tenka! Poginuo je u zapovjednom vozilu".

Činjenica da je Pauk poginuo od metka doslovno posljednjeg sata rata svjedoči kako je bila riječ o bliskoj borbi u kojoj je zbog predanosti i hrabrosti Pauk htio i tada sudjelovati.

Četvrta gardijska brigada je u Domovinskom ratu položila 196 života, 4 gardista se vode nestalim, a 1600 njezinih pripadnika je ranjeno ili na drugi način stradalo. Kroz nju je prošlo mnogo iznimnih boraca, dočasnika i časnika koji su učinili da 4. gardijska brigada postane simbol dalmatinske Hrvatske.

cetvrta Brigada,,oluja